

3. Iš Marcino Bielskio kronikos

Konstantinas, Ostrogo kunigaikštis, buvo Lietuvos etmonas, [padėjo] ir Jurgis Radvila, lenkams vadovavo Trijų ragų herbo Jonas Sverčovskis, rūmų [pulkui] - Vaitiekus Sampolinskis. Lietuviai laikė dešinį sparną, o lenkai - kairįjį, pėstininkai bei šauliai į savo vietas sustojo. Visi mūsiškiai sustojo gerai pasiruošę tiek iš priekio, tiek iš užnugario, tiek iš šonų. Maskvėnai priekį labai ištempė, norėdami mūsiškius apsupti, ir geriausiai būrius čia pastatė, už kurių trys pulkai stovėjo. Patrankų neturėjo, o patys buvo labai apsikrovę. Tuo metu, kai iš abiejų pusių vienas kitas išjodavo į priekį pasipuikuoti [arba kviesti į dvikovą], didysis maskvėnų sparnas už kalvų [stengėsi] mūsiškius apeiti, kad galėtų apsupti ir pastverti; prieš juos iš kairiojo sparno patraukė Sampolinskis su rūmų pulku ir pradėjo mūšį nemažai nuostolių priešui pridarydamas; po to visi kiti pulkai susijė ir kautis pradėjo: trenksmas, šauksmai, maldavimai, šūviai, ginklų žvangesys, būgnai, [kovos] trimitai, kurių vien tik maskvėnai turėjo penkis šimtus, toli buvo girdėti ir į griaustinį panašu buvo. Lenkai [ir lietuviai], kaip jūron pasinėrę į triskart [gausesnius] maskvėnus, didelę skylę jų [eilėse] padarė. Kai jau iš abiejų pusių visomis išgalėmis vyko kova dėl pergalės, lenkų karaliaus žmonės ir narsumu, ir vikrumu Maskvą daug pralenkė, be to, juos patrankininkai gerai parėmė ir nemažai žalos aniems padarė, dėl to jų šoniniai būriai bėgti pradėjo. Tai matydamas stiprus būrys, buvęs jų priekyje, bėgančiųjų išgąsdintas, o mūsiškių rankomis bei ugnimi stipriai prispaustas, paskui kitus išsilakstė; traukė į savo pusę per kalvas, lygumas, miškus, bėgo ir slėpėsi kaip iš pralaimėto mūšio. Mūsiškiai bėgančius mušė, kajojo, badė; net keletą mylių laukai, pelkės, miškai pilni buvo žuvusiųjų kūnų, arklių taip pat labai daug gulėjo; dumblėta, stačiais krantais Kropivnos upė per keturias mylias nuo mūšio vietos, kur tiek daug žmonių ir arklių [kūnų] liko, ištvino ir sustojo; o mūsų žmonės iš troškulio kruviną vandenį šalmais gėrė. Šis mūšis įvyko prie Oršos, už 24 mylių nuo Smolensko, Švč. M. Marijos gimimo dieną [09 08], o prasidėjo antrą valandą po pusiaudienio ir tęsėsi iki pat saulės nusileidimo.

Algirdas Baliulis, Elmantas Meilus (sud.), Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kasdienis gyvenimas: Lietuvos istorijos skaitinių chrestomatija, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos

4. Žygimanto Senojo iškilmingas įžengimas į Vilnių po Oršos mūšio (1514 m. rugsėjo-gruodžio mėn.):

[Rugsėjo 27 d.]

„Pats [karalius] su tarybos nariais atvyko į Vilnių, priešais save veddamas žymesnius maskvėnų belaisvius, visas [Vilniaus] miestas išėjo į gatves jo sutikti. Kitą dieną [rugsėjo 28 d.] visose bažnyčiose buvo laikomos iškilmingos dėkojimo pamaldos su iškilmingomis giesmėmis ir padėkos aukomis.“

[Gruodžio 3 d.]

„Kunigaikštis Ostrogiškis, karaliaus kariuomenės etmonas, su iškilmingu kariniu paradu atvyko į Vilnių pas karalių. Vėliavas ir kitus iš priešų atimtus karo žymenis išdėjo Katedros bažnyčioje, o belaisvius, kurių buvo didelis skaičius, paskirstė po privačius didikų ir miestų kalėjimus tam, kad būtų galima juos išpirkti iš nelaisvės arba, sudarius garbingą tvirtą taiką, paleisti į laisvę.“

Raimonda Ragauskienė (sud.), *Vilniaus žemutinė pilis XIV a. – XIX a. pradžioje: 2002–2004 m. istorinių šaltinių paieškos*, Vilnius: Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, 2006, p. 362.

5. Andriejaus Kšyckio (Andreas Cricius) eilėraštis apie Žygimanto Senojo įžengimą į Vilnių po Oršos mūšio

Kai tu grįžai į Vilnių,

Triumfo eisenoje vedei

Svarbiausius belaisvius,

Kuriuos išskirstei po vežimus,

Leidai visus apžiūrėti

Visai liaudžiai.

Kas tik matė tiek daug kunigaikščių (vadų) ir didikų,

Surištų ir sukaustytų grandinėmis,

Vilkinčių kareiviškais apsiaustais, –

*Kiekvienas verkė iš džiaugsmo,
Ir tave sveikino kaip
Tėvynės išgelbėtoją.
Bažnyčiose skambėjo varpai,
Garbieji kunigai
Giedojo džiaugsmo himnus.*

Mintautas Čiurinkas, „Karas ir kultūra Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje: 1514 metai“, in:
Senoji Lietuvos literatūra, kn. 31: *Istoriniai mūšiai senojoje Lietuvos raštijoje: Žalgiris ir Orša*,
[sudarė Mintautas Čiurinkas], Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2011, p.
145–146.

6. Iš Mykolo Lietuvio veikalo „Apie totorių, maskvėnų ir lietuvių papročius“

Ir kai 1529 metais išdegė visas Vilnius, tie klastingi ir piktadariški žmonės bematant tat pranešė savo kunigaikščiui. Tuo metu dengtoje švinu ir pagražintoje auksuotais kupolais šventojo Stanislovo katedroj, kur buvo daug auksinių ir sidabrinių indų ir brangių akmenų, sudegė apie 300 senų vėliavų, su pergalemis atimtų iš roksolanų, maskvėnų, totorių, vokiečių ir kitų tautų, ir 12 naujų vėliavų, kurios ten buvo pakabintos, nugalėjus maskvėnus prie Oršos 1514 m. rugsėjo 8 d., mergelės Marijos gimimo dieną, kada buvo nukauta ir paimta nelaisvėn 80.000 žmonių.

Mykolas Lietuvis, *Apie totorių, maskvėnų ir lietuvių papročius*, Vilnius: Vaga, 1966, p. 60.